

ВИДАВНИЦТВО "НАША КУЛЬТУРА" ч. 9.

†ІЛАРІОН

ПРОМЕТЕЙ

СМЕРК ГРЕЦЬКИХ БОГІВ

п о е м а

1948

МИТРОПОЛИТАЛЬНИЙ СОБОР У ВІННІПЕГУ

ВИДАВНИЦТВО "НАША КУЛЬТУРА" ч. 9.

†ІЛАРІОН

ПРОМЕТЕЙ

СМЕРК ГРЕЦЬКИХ БОГІВ

Поєма

1948

МИТРОПОЛИТАЛЬНИЙ СОБОР У ВІННІПЕГУ

ЗМІСТ ПОЕМИ “ПРОМЕТЕЙ”.

1. Жили в темноті перші люди	3— 7
2. Пошли, Боже, Руку Землі в допомогу	7—10
3. Зевес святкує перемогу	10—13
4. Зевес дає свої закони	13—16
5. О змилуйся, боже, над людьми	17—20
6. То для богів лиш лілеї	21—27
7. І Прометей рішивсь	27—31
8. Працює Прометей між людьми	31—35
9. Повік Землі не дась Огня!	35—37
10. Огонь палає на Землі	38—45
11. Зяє тобі вічна кара	46—55
12. І розп'яли його на скелі	55—65
Стародавні прецькі боги	66—68
Архаїзми в поемі “Прометей”	68

I.

Жили в темноті перші люди.

Жили в темноті перші люди,
Немов у лісі хижі звірі,
Безрадно дихали їм груди, —
Були дітьми в знанні та в вірі.

Вони жили в лісних печерах
Або в розщілинах по скелях:
Не знає світло в цих рудерах,
Не грала радість в цих оселях.

Зовсім не вміли будувати
Привітних затишних осель,
І найлюбіші їм палати, —
Печери темні серед скель.

Ой довга, довга ніч осіння,
Й коли заграє та весна?
В обіймах млосного терпіння
Така ця нічка навісна!...

Бұло їх серце чорне й злісне,
Й життя минало в боротьбі:
Широкий світ, але затісне
Довкілля людям у злобі!

В запеклім гніві брат на брата
Ходив кривавою війною,
І кожен легко був за ката
У боротьбі за купу гною.

Не знав ніхто своєї мами,
І батька рідного не знали:
Сумління там не ставить тами,
Де люди виють, як шакали.

Ніхто не був тим людям рідний,
В душі не сяяла Святиня,
Їм кожен муж — лиш ворог звідний,
А кожна жінка — лиш рабиня.

Не знали люди ці Святого,
Бо серце їхнє — черстве й дике,
Їй здавалось завжди, — ось зтого
Поїсть їх Лихо многолике.

Здобути їжу — вся турбота,
На це ішов увесь їм час,
І за потребами їх рота
Для них світ цілий завжди гас.

Навколо них жила звірина
Із ними в чуйній боротьбі,
Їй ніхто не знав, чи нині днина
Це не остання вже тобі?

Їй минався день в страху незміннім,
Та й ніч була страхіття повна,
І в серці людському каміннім
Не сяла ще зоря любовна.

Були душа та серце мертві
У перших давніх дикунів,
І не давали людям в жертві
Ні мрій ясних, ні гордих снів.

Ходили всі, мов в павутині
На їх незрячих злобних очах,
Бо в серці бракло їм Святині
Чи то за дня, чи то по ночах.

Не сяла їм ніяка віра,
Не знали жодного ще Бога,
І все була брудна та сіра
Уся життєва їх дорога.

Не знали люди ті надії,
І ніч страхіттям їм грозила, —
У душах їх розкрила вії
Навік грізна довкільна сила.

І це було страшне прокляття, —
Гнітюча завсідня темнота,
І доля несла їм розп'яття
Лише в потребах дня та рота.

Не знана їм солодка мрія,
Не знана їм свята любов, —
У їхнім серці — безнадія,
Як вічний крик безоких сов.

Не бачили їх темні очі,
Глухі на все були їх уші,
Й тремтіли завжди, мов по ночі,
Шорсткі та дикі їхні душі.

Й жили ці люди, мов в безодні,
І спали в них потреби духа,
Постійно спраглі та голодні,
Були лиш ціллю для обуха.

Життя людей було коротке,
Глибока старість їм не знана,
Бо звірю тіло їх солодке,
А кров для всіх була жадана.

Була людина та бездушна,
Немов без чулих струн бандура,
Велінням рота лиш послужна,
На все святе німа й похмура.

Й росла безоднею різниця
Поміж людьми та небом красним,
І вже не можна й подивиться
До неба вгору тим нещасним...

Й світило Сонце — та не людям,
І не для них цвіла Весна,
Й не пахли квіти їхнім грудям,
І не для них Краса ясна.

Усі жили, як одноденні, —
Аби до вечора дійти!
Й усі потреби їх буденні, —
То всі бажання їх мети.

Не знали Неба люди-звірі,
Для них не сяли тихі Зорі,
Усі їх дні — буденні й сірі,
І по звіриному суворі.

Душа була в них, як закута,
І сном міцним навіки спала,
Ї зростала буйно в ній отрута,
І чувся дикий рев шакала.

Де Божий Дух крильми не має,
Там вічна темрява й безодня:
Приносить Світло всім безкрає
Одна Десниця лиш Господня!

II.

Пошли, Боже, Руку Землі в допомогу!

І над Землею бив крилами
Пречистий Висланець Господній,
І слухав земний плач знестями,
Як плач голодний всенародій:

“Пошли, Боже, Руку
Землі в допомогу,
Терпіти бо муку
Ми тратимо змогу!

Пошли нам Десницю
На Землю нещасну, —
Ї запалить Зірницю
На Долю нам ясну!

Несила терпіти
Нам цеї темноти, —
Ми ж болізні діти
Людської марноти!

Пошли нам Спасіння
Й рятуй Свої діти,
Й нехай ніч осіння
Вбереться нам в квіти!

Ми Спаса чекаєм
Безмежні вже роки,
І тужим за Раєм
У дні ці жорстокі...

Поглянь, — Твої люди
Втомились в темноті,
І холод повсюди
В юдольній скорботі...

Огня дай до серця,
Осяй нашу душу,
Й джерелом озерця
Зволож її сушу!

Ляклива ніч темна,
Й не сяють нам Зорі,
Й Недоля лиш земна
Танцює в просторі...

Пошли ж нам Спасіння
Й рятуй Свої діти,
Й нехай ніч осіння
Вбереться нам в квіти!"

І знявся Легіт над озерцем,
Й бrenів вечірнім тихим дзвоном,
І нісся кожним спраглим серцем,
Як та луна, солодким стоном:

“Щоб зерно вродило,
Смерть мусить зазнати,
Й несе муки мило
При породі мати.

І перед весною
Зима все на танці,
І путтю тужною
Йдуть Божі Обранці.

Щоб статися плодом,
Спадає цвітіння, —
Отак прийде згодом
І людям Спасіння!

Не час ще на Весну,
Не край ще покуті, —
У пору небесну
Воскреснуть закуті!”

Й купався Легіт на озерці,
Як пурпур промінів заходу,
І ясно стало в кожному серці,
Немов пило, ділющу воду.

Бреніло Леготом Спасіння,
І чулись подихи весни, —
Кінчалась темна ніч осіння,
І пахли брунечки в сосни!

Жили всі люди, як в темноті,
Не гріло Сонце їх грудей,
Та людській темрявній істоті
Здобуде світла Прометей!

III.

Зевес святкує перемогу.

Кінець прийшов війні на небі, —
Титани скинені до аду,
Й при цій задавненій потребі
Старі боги знайшли загладу.

Зевес святкує перемогу,
Тремтять у тартарі титани,
І всім зухвальцям в острогу
Лящать на них міцні кайдани.

Бренять пісні новому пану,
І чути музику з небес, —
Нову державу, ще незнану,
Залізом всталоє Зевес.

Тремтять кругом Зевеса боги,
Непевен кожен вавтра долі, —
Щоб ці небесні їм чертоги
Не стали пасткою юдолі.

В руках тримали світ титани,
Тепер Зевес їх переміг,
Він повен хитрості й омани,
І, мов гора, на богів ліг.

Досталась тяжко перемога,
Ввесь світ тремтів аж до основ,
І страх бере в лабеті бога, —
Таке побачити ізнов!

Горіла в Зевсі пімста лева,
І він на богів кидав гори,
Але й в титанів міць стала
Рухнула в бій усі простори.

Тряслась земля й пінилось море,
Скрізь грали блискавки та громи,
Але завзяття всіх суворе
Не знало вдень та вніч утоми.

Літали в небі гори й скелі,
На землю падав дощ каміння,
Й з своєї Геліос оселі
Спинив в страху ясні проміння.

Й Зевес не виграв був би бою,
Якби не рада Прометей:
Той щиро жертвував собою,
Аби світилася Ідея!

І Прометей Зевеса руку
Тримав у цім запеклім бої,
І вчасно ніс йому науку
Виходить цілим в богобої.

Й програли всі титани справу,
В руках Зевеса перемога, —
І ввесь Олімп співає славу
На честь нового пана бога!

Зевес скарав старих титанів,
Як лютий бою переможець,
І по глибинах океанів
Літав із пімстою дворожець.

Й титанів кинув Зевс в безодні,
А гори й скелі їм на спину, —
В кайданах там вони й сьогодні
Тримують гори без упину.

Коли ж воруються титани,
Щоб менше їх чавили гори,
Тоді рокочуть їх кайдани,
Й трясуться ходором простори.

А стоголового Тифона
В крицеве серце вдарив громом,
І той звалився до Етни лона,
Немов та скеля буйним ломом.

І з того часу дише Етна
До неба стрілами грізними,
І ця грізьба її шляхетна
Лунами котиться гучними.

А щоб Тифон не втік із Етни,
Засів на ній Гефест коваль,
І іскри сипле страж славетний,
Вони ж над ним справляють баль.

Сизифу ж Зевс поклав терпіння,
Як не признав нових основ:
З безодні кидати каміння,
Воно ж спадало в неї знов.

Й Сизиф працює без упинку,
І ллється піт дзюрком із чола,
Й літають скелі без спочинку,
Й трищить у нього спина гола.

Бувало, вилізе він з ями,
Й котити камінь мусить вгору,
А він назад йому без тами,
Й Сизиф кляне жаску цю змору...

Була образлива й даремна
Тяжка Сизифова робота,
Й росла ненависть під'яремна
До Зевса та його оплота...

І впало з неба все вороже,
Зевес титанів переміг,
А всіх zostалих легко може
Тепер схилить собі до ніг.

IV.

Зевес дає свої закони.

Сидить пан неба на престолі,
З ним боги менші на стільцях,
Горить пиха йому на чолі
Й крицева сила б'є в очах.

Зевес дає свої закони,
Бо він пан неба та землі,
І чути тихі божі стони
На небі й в тартарі в імлі.

Закони ці для всіх суворі,
І скрізь мете нова мітла,
Бо в небі й земному просторі
Титани натворили зла.

Й тремтять боги, немов черідка,
Що вовка бачить при собі,
І тиша скрізь, і тільки зрідка
Застогне бог якийсь в журбі.

Зевес говорить, й горда мова
Рокоче в небі гострим громом,
Усі давно чекали слова,
Й танцює страх над млосним домом:

“Небо з богами і Землю
Міцно беру собі в руки,
Хто ж неслухняним будь схоче,
Я не пожалую муки.

Я поміж вами на небі
Силу безбережну маю,
Тим то мені всяка слава,
Й тільки мені розкіш раю!

Сила в руках — то найбільший
Скарб на землі та на небі,
Й служать мені досконало
Руки при кожній потребі.

Хай же подумують боги
Й будуть слухняні для мене,
Знаю бо добре, — й між вами
Зілля росте ще зелене!

Гляньте, — тремтить все довкілля,
М'яч мов легкий, мені гори,
Тимто слухняними будьте, —
Я не знесу непокори!

Кожному з вас дам роботу,
Кожен стоїть хай при ділі,
Хто ж мені буде слухняний, —
Будьте веселі та смілі.

Хто ж павутиння снувати
Стане мені, непокірний, —
Піде у тартар за грати,
Й згине у муці добірній!"

"Ще моє слово про Землю,
Прокляту мною країну, —
Всім я отим одноденкам
Прагну сердечно загину.

Всі вони згинуть небавом,
Стануть за їжу для аду, —
Я вже давно приготував
Цим одноденкам загладу!

Щось їм цікаво до неба,
Щось заглядають угору, —
Все бо розвідати треба
Їх неспокійному зору!

Щось на Землі неспокійно,
Хтось їх про світло навчає, —
Щоб припинить небезпеку,
Кину їх в лихо безкрає.

Всіх їх я виведу з світу,
Всі вони згинуть у зморі, —
Викупаю бо в заразі
Всі їх країни просторі.

Блискавками я їх вдарю,
Кину на них гори-скелі,
Й в порох обернуться їхні
Надто численні оселі.

Я не творив цих смертельних,
Мор їх грізний хай поглине, —
Знищити всіх їх відразу, —
Краще лікарство єдине!

Замість дерзких одноденків
Прийдуть нові покоління, —
Я їх створю на покору
Хоч би й із цього каміння.

Хай же подумаютъ боги
Й будуть слухняні для мене,
Знаю бо добре, — й між вами
Зілля росте ще зелене!

Гляньте, тремтить все довкільля,
М'яч мов легкий, мені гори,
Тимто слухняними будьте,
Бо не знесу непокори!"

V.

О змилуйся, боже, над людьми!

І тиша боязна посіла
Усіх наляканих богів,
Хиталась всім душа несміла,
Як та соснина від вітрів.

І щоб свою підперти мову,
Пустив Зевс блискавки та громи,
І мов той лист, тремтіли знову
Всі душі божої сіроми.

Аж ось підвівсь один із богів,
Один з титанів — Прометей,
Повітря заздрісних чертогів
Йому задушне для грудей.

Устав, як бог, велично й сміло,
І в Зевса вп'яв розумні очі,
Обличчя сяйвом променіло,
Йї лились слова його пророчі.

І Прометей точив промову,
Немов бреніли ті потоки,
І прислухались пильно слову
І гори, і моря глибокі.

І страх посів царські хорони,
І мов на бурю, млосна тиша,
І б'ють все блискавки та громи,
Йї боги тремтять, як сіра миша.

А мова неслась на просторі,
І все довкілля занімало,
А Прометей із неба зорі
Зривав й на Землю кидав сміло.

“О змилуйся, боже, над людьми,
Розкрий своє серце на Землю,
Своїми всеможними грудьми
Давно вже я лиху їх внемлю.

Не створиш нове покоління,
Зробити його ти невилі, —
Пошли тільки плідне проміння
На душі й серця їх безкрилі!

Їх очі, як ніченька, темні,
Їм Сонечко красне не грає, —
Схопили їх прикрощі земні
Та спрагнене Лихо безкрає.

Не чують пташок їхні уші,
Не грають їх серцю потоки, —
Посіли давно їхні душі
Гадюками Злидні жорстокі...

То мало, — лиш критикувати
Й ненавидіти світ цей земний, —
Бо сина свого любить мати,
Хоча б він й каліка був темний.

Рішає не тільки но сила,
Живний голос має й сумління,
Й вартніші найменшії крила,
Ніж стоси ламкого каміння.

Медузу пустив ти по світі,
Її за нею пливе ніч осіння:
Морози кусають і в літі,
Її обертає всіх у каміння.

І Парки не мають сторожі,
І всім виплітають недолю,
Від ранку до ночі ворожі,
Лиш кидають пригорщі болю.

Її чому на Олімпі лиш Музи,
Як Сонце, промінні й веселі,
А там поміж людьми Медузи
Обертають все на пустелі?

Скажи, хай на флейті небесній
Заграє всеможний Орфей, —
Нехай він у втісі воскресній
Дасть щастя й для земних людей!

Скажи, хай солодкі Зефіри
Пролинуть Землею, веселі,
Бо здавна самі тут Вампіри
Все душать людей, немов скелі.

Ми боги на те, щоб уміння
Спливало від нас поміж люди,
Отак, як те Сонце проміння
Своє сипле щедро повсюди.

О змилуйся, боже, над людьми,
Не кидай на Землю каміння,
Які там розумні не будь ми, —
І їм дай хоч каплю проміння!

Поглянь, — повно світла між нами,
Вони ж усі тонуть в темноті,
Не будьмо самі лиш панами,
А інші хай гинуть в злидоті!

Поглянь, — повні наші палати
Амброзії й божої їжі,
А доля для них — поздохати
Без хліба, як звірі ті хижі!...

Нехай хоч в останню хвилину
Засвітить Огонь їм Господній, —
Спаси, громовержце, людину,
Почуй спраглий стогін народній!

Пошли їм Огонь благодатний,
Нехай він запалить їм душі,
У серце вдихни їм дух ратний,
Розкрий їм глухі їхні уші!

І стануть твоїми синами
Голодні ці темні каліки,
Ї не буде вже прірви між нами
Та ними від нині й навіки!

О змилуйся ж, боже, над людьми,
Вдихни духа в душу голодну,
Своїми отцівськими грудьми
Нагрій цю країну холодну!"

То для богів лиш лілеї.

Скінчив, й розумні смілі очі
Уп'яв в свого гнівного пана,
А той сидить, як темінь ночі,
Коли далеко ще до рана.

І били блискавки та громи,
І мчались горами примари,
Й хитались Зевсові хорони
У подихах гризької кари. •

І глянув Зевс на Прометея
Своїм орлиним гострим зором,
Й спинила дух свій мати Гея,
Й зірвалась буря понад бором.

Й уста свої відкрив Зевс знову,
І затремтіли море й гори,
І слухали грізну промову
Усі налякані простори:

“Купаний в злиднях смертельних
Пташкою линуть не може,
Й в мріях твоїх неретельних
Людське тепліше, як боже.

Може не хочеш ти далі
Буть при основі престола?
Щось тобі пахнуть печалі
Ті, що нема їх довкола.

Може ти хочеш до брата
Землю на плечах тримати?
Праця Атланта завзята,
Й славні у нього палати.

Людам подай тільки мрію,
Й спиниться нам їх пошана;
Як же давать тим надію,
Хто в безнадії від рана?

Боги тоді тільки боги,
Ніч коли тема довкола,
Завсіди кращі чертоги,
Ніж та розщілина гола!

Пощо огонь земним людям?
Полум'я смертним — заглада,
Світло шкідливе їх грудям,
Як небезпечна принада.

Хай же наш Геліос ясний
Нам лиш збирає проміння,
Земний народ же дочасний
Криє хай ще ніч осіння.

Хто все життя ріс в темноті,
Шкодять такому віконця,
Тим то всій земній голоті
Годі послать промінь сонця!

Я їх всіх кину до аду,
Стали вони бо мудріти, —
Годі ж давати пораду,
Батька звалили щоб діти!

Зла твоя мова й порада,
Краще сидить тобі б тихо;
Розум сміливому вада, —
Часто накликає лихо.

Може не хочеш ти далі
Буть при основі престола?
Щось тобі пахнуть печалі
Ті, що нема їх довкола!...”

І Прометей встав з словом знову,
І знов цвіли довкола рожі,
А він точив гарячу мову
Про справи людські й справи божі.

І всі замовкли в тихій млості,
І слово слухали пророче,
І тільки серце в лютій злості
В Зевеса вискочити хоче:

“О змилуйся, боже, над світом,
Бо люто він гине, як в аді,
А міг би тобі бути цвітом
Найкращим на земній леваді!

Та ж краще будь паном з панами,
Ніж мати під собою голоту,
І досить добра поміж нами,
Щоб знищити людську бідоту.

Я прагну сидить при престолі
І бути йому за основу,
Та все ж не хотів би для волі
Копати могилу гробову.

Для мене солодка покора,
Як бренькіт небесної ліри,
Та зразу бере мене змора,
Коли вона супроти віри.

Я знаю, — щасливі покірні,
І тепло їм жити на світі,
Але серед них не добірні, —
Йде рибка дрібна на ці сіті!

Покора — як струни в бандурі:
Рокочуть під тею рукою,
Що вміє і радість, і бурі
Віддати в перлині спокою.

Хіба не давав я поради
Титанів у Тартар загнати?
Я глибоко знав їхні вади,
Навчила про них мене мати.

Я взявся відважно за діло,
Щоб ти на Олімпі став паном,
Змагавсь я з титанами сміло,
І мчався на них ураганом.

Між нами точилась умова
Людей рятувати з темноти, —
Хіба не додержиш ти слова
Й каратимеш земних, як доти?

Чи ж ти це забув, о мій пане,
Що бився і я аж до смерти?
Я мріяв: з тобою настане
Можливість людину підперти.

И поміг я своїми руками,
Щоб ти сів на цьому престолі,
Тепер би незгода між нами
Повстала б з-за людської долі?

Пошлімо ж Огонь до народу,
Подаймо хоч першу Науку,
І створимо тим вже породу,
Як дальшої зміни поруку.

І будуть тебе величати
Спасителем світу повіки, —
Подай лиш Огня в їхні хати,
На темність пошлімо їм ліки.

Наблизьмо до себе людину,
И поставмо на гори високі,
Бо ліпше літати хвилину,
Ніж повзати в млі довгі роки.

О змилуйся, боже, над світом,
Бо люто він гине, як в аді,
А міг би тобі бути цвітом
Найкращим на земній леваді!..”

**
*

І вдарив Зевс могучим громом,
В руках двозубом засвистіло,
Втікали хмари понад домом,
В аду тряслося кожне тіло:

“Годі вже мови твоєї,
Слухать її не охота, —
То для богів лиш лілеї,
Людям — здобуть лиш до рота!

Й доки наш світ буде світом,
Богом не стануться люди, —
Ви лиш мені будьте цвітом,
Й досить нам цієї облуди!”

І з місць своїх зірвались боги,
І славу вдарили всі хором,
І тремтіли Зевсові чертоги,
І били смілого докором:

“Ми веселі й ясні,
Як пташки на весні,
Бо нового ми маємо пана!
Хай повік нам живе
Це правління нове,
Громовержець і Гера кохана!

Нам не треба людей,
Цих темнотних дітей;
Коли ж хочеш ти знать нашу раду:
Позбирай з всіх країв,
І без жалісних слів
Відішли їх усіх на загладу!”

І Прометей звів гордо чоло,
Й на крилах довгих линув в гори,
І сумувало все навколо,
А пісня скаржилась в простори:

“Не може жить людина,
Щоб в Небо не летіти,
Й блаженна та хвилина,
Коли нам пахнуть квіти!

Пильнуймо мати крила,
Йї летімо Вверх в просторі,
Де дише Вища Сила,
Де сяють тихі Зорі!

Наш Бог — то Бог Любови
До всіх людей юдолі,
І треба рвать окови,
Щоб люд летів до волі!

Душа все прагне Бога,
А серце рветься Вгору,
Йї нема ніде порога
Думок крилатих зору!

Душа свята в людині,
І Святощів шукає:
Темнота без Сятині
І нидіння безкрає...”

VII.

І Прометей рішивсь.

І довго Прометей на крилах
Носивсь по долах та горах,
Йїму холола кров у жилах:
Задума терлася на прах!

В душі його аж клекотіло
З гіркого гніву за образу,
Та Прометей дивився сміло,
І лік знайшов на це відразу.

Палило те, що він дав віру
Зевесу, — й помилився в друзі,
Та правду голу взнав допіру:
Бур'ян росте й на воннім лузі!

Зевесу йшов у допомозі
На все відважний Прометей,
Бо мріяв щиро, — в цій дорозі
Досягне соняшних Ідей.

• Спішить товариш помагати,
Щоб досягти й своєї цілі,
Та часто це — у снах палати,
Безплідні марення засмілі.

Поклався Прометей на пана, —
І ось у поросі Ідея!
Йї пече огнем болюча рана
В пречистім серці Прометея.

Йї літає високо в просторі,
Обнявшись з сумом Прометей,
Пісні йому співають Зорі
Солодким дзвоником лілей.

Він все женеться за спокоєм,
А той, як тінь, втікає далі,
Думки гудуть у грудях роєм,
А серце рветься від печалі...

У Правду вклав своє він серце,
І Правду ставив над усе, —
Як грім, звалилося тепер це,
Йї що далі Мойра принесе?

Його навчала рідна мати, —
Вона із чесності всім znana, —
Святу Правдоньку кохати
Понад добро свого пана.

Бо Правда — то життя основа,
Без неї світ — як арфа мертва,
Без Правди всі — немов без крова,
Як без любові Богу жертва.

У Прометея ум глибокий
Далеко бачив кожне діло,
Рвучкий до всього, багатокий,
На добру справу йшов він сміло.

Блискучий розум Прометея'
Олімпу добре знаний здавна,
Й його всерадісна Ідея
Була богам на небі явна.

Він завжди смілий, завжди пильний,
Вперед дивились бистрі очі,
І часто бачив розум сильний,
Немов у день, і серед ночі.

Він на Олімпі був в пошані
За серце світле, Правди повне,
І не дававсь вабкій омані,
І не встрявав ні в що гріховне.

Злітав омріяний додолу,
І зорив земних він дітей,
Й пізнав тут скоро правду голу
До кривди чулий Прометей.

Але робив це в таємниці,
Бо всі кривим дивились оком,
Коли в людей свої зріниці
Вплинав хтось з богів ненароком.

*
*
*

І цілі дні літав по горах,
Обнявшись з сумом, Прометей,
І по безбережних просторах
Зростала в ньому міць Ідей.

І плів вінки з надій пахучих,
Й вбирав у них зболіле серце,
Й воно збувалось хвиль болючих,
Немов від леготу озерце.

Вночі йому моргали Зорі
Й до Правди тихо закликали,
А вдень проміння неозорі
Лили тепло на Ідеали.

Й потроху спокій лився в душу,
А в серце млосне — міць сталева,
Й вкінці сказала горде “мушу”
Воскресла воля, воля лева.

І він рішивсь на власну руку
Подати поміч земним людям,
Хоча б за те й пекельну муку
Прийшлося терпіти гордим грудям.
Він буде конче рятувати
Нещасну Землю тайкома:
Порве на ній темнотні грати,
І на ліси втече пійма.

Йї літає Прометей над світом,
Туга його взяла на крила,
І пестить ласкавим привітом,
Як пестить сина мати мила.

VIII.

Працює Прометей між людьми.

Працює Прометей між людьми,
Навчає світлого життя,
І тихо пахощі п'є грудьми
Нового на Землі буття.

З Олімпу тихо він злітає,
Йї працює пильно на Землі:
Кінця роботі цій немає,
Бо все заснуло в чорній млі.

Широкий світ стеливсь, як море,
Та тісно в нім жилось людині,
Життя, як мачуха, суворе,
Йї все клало карби їй на спині.

Кругом жили могучі боги,
Та з них розради не було, —
Не несли людям допомоги,
Йї крутилось вільно в танці зло.

Ой то не сонце сонні рожі
В садку веселім оживляє,
То Прометей творіння Божі
З тенет темноти визволяє.

Скував Мороз був Землю й води,
Поміг Гефест той кривоногий,
Та Геліос дістав свободи, —
Й Мороз мовчить, як бик безрогий.

І Прометей тугого лука
Дав в руки людям на звірину,
Й відразу зменшилась їм мука,
Бо вірно лук беріг людину.

Земля була плідна й багата,
Та не давалася людині,
Й лежала в сні, немов заклата,
І по горах, і по долині.

Приніс він жита та пшениці
Добірні зерна для ріллі,
І скоро радісні Зірниці
Лани зорили на Землі.

І плуга він пустив по полю,
І Землю зерном запліднив,
І хліба люди мали вволю,
Як загойдалось злото нив.

Жила людина боса й гола, —
Тепер цвітуть коноплі й льон,
Й варстати грають скрізь довкола,
Й женуть з Землі темнотний сон.

І повні риби бігли ріки,
Та як ловити їх рукою?
Дав велет невода, й навіки
Позбавив невід риб спокою.

Навчив всіх плекати звірину,
І як привчать її до рук,
І цим підвищив він людину,
Що позбулася зайвих мук.

Навчив у віз коня впрягати,
Навчив мистецта будування,
Й пішла людина жить до хати,
Й життя мінялось в непізнання.

Приніс він людям різні ліки
Й навчив ховатись від хвороби,
І смерть образив цим навіки,
Пустивши болізни в нероби.

На хвилях загойдались лодки,
І зашуміли в них вітрила,
Й засяли мрії всім солодкі:
В людини виростуть ще крила!

І була радість з Прометея,
Промінням сяли горді очі:
В життя влітала вже Ідея
Звільнити люд з кайданів ночі!

Усе плелось в таємниці,
Спокійні боги всі суворі, —
Про тайну знали тільки Зорі,
І з нею бігли до Зірниці.

Міняв обличчя світ на очах,
І вгору люди несли чола:
Життя джерелом б'є довкола
І в день ясний, й по темних ночах.

І Прометей зростав на дусі,
Бо бачив плоди пильних рук, —
Постійно в праці, завжди в русі,
В житті рівняє кожен сук.

А на Олімпі горді боги
Ведуть пиятику та танці,
Й звичайно кидають чертоги,
Як блисне Геліос уранці.

А в день всі спали, як побиті,
І снились їм зірчасті сни,
Усі напоєні та ситі
В обіймах вічної весни.

І Прометей працює пильно
І між людьми, й на соннім небі,
Й себе настрює немильно
Корисним бути по потребі.

Хто весь віддасться на роботу
Й її полюбить, немов душу,
Той піде сміло й на Голготу
Святою путтю, путтю “мушу”.

Коли робота щедра в плоди,
Вона ростить надійні крила,
І забуваються незгоди,
Й в душі зростає горда сила.

Промінням сяє праця плідна,
А надто праця всенародня,
Й бренть у серці міць побідна,
В душі гремить хвала Господня.

Ї вкінці йому заграла в очі
Його всерадісна Ідея,
Ї промінням б'ють думки пророчі
В душі щасливий Прометей.

IX.

Повік Землі не дасть Огня!

Але небесного знання
Не мали люди на Землі:
Зовсім не знали ще О г н я ,
Ї ходили темні, як в імлі.

І бив їх часто холод лютий,
Хоч мали хату для життя,
І досвід, муками набутий,
Звичайно йшов на забуття.

Отак буває в передрання
Земля в обіймах спить темноти,
Хоч вже бренить надне світання
У чуйних пахощах дремоти.

А в небі полум'ям живучим
Сміялись радісно Огні,
І зором заздрісно-болючим
Впинались люди в них журні.

І люди мріяли про зорі,
Ї казки сплітали про Огні,
Та все дитячі, неозорі,
Як чуда в тихім літнім сні.

Й накази видав Зевс суворі —
Повік Землі не дати Огня,
А хто б зламав це в непокорі,
Той згине люто того ж дня:

“Боги лиш доти богами,
Й будуть над людьми мати владу,
Доки Огонь поміж нами,
Їм же — погрози лиш аду.

Дайте Огня поміж люди,
Хай на Землі він заблеще, —
Смілість наповнить їх груди,
Й підуть на богів навмисне.

Полум'я — божа це сила;
Дайте його людям в душу, —
Зараз їм виростуть крила
Знати моря всі та сушу.

Світло святе дасть відвагу
В небо всім людям летіти,
Збільшить їм заздрісну спрагу
Жити, немов божі діти.

Полум'я палить істоту
Божим Огнем аж до кості,
В душу вливає охоту
Знати ясні Високості.

Дайте Огня в темні груди —
Й будуть вони поміж нами,
Божий Огонь зробить люди
Гордими в небі богами.

Людам Огонь — віще зілля,
Зросить у душу надію,
В серце налле їм весілля
Й зростить в нім вонну делію.

Небо тоді стане спільне,
Й заколот в ньому настане,
Й скінчиться щастя весільне, —
Наше життя це кохане!

Хто ж би Огня людям долі
Видав бодай на хвилину,
Я тому цієї сваволі
Збутись не дам до загину!"

І слухав Прометей погрози
Спокійно з думкою ясною:
Пущу я Сонце на морози, —
В повітрі пахне вже Весною!

Належить світ лише відважним,
А Прометей, як лев той, смілий,
І хто до праці щиро вважний,
Тому всміхнеться плід дозрілий.

•
Й заграла громом в ньому сила,
Крицева воля й міць сталева,
Й його до чину окрилила,
Як голод крилить смілість лева.

Х.

Огонь палає на Землі.

Покрили все небо ясне чорні хмари,
Лиш цятка блискуча горить,
І в душу вриваються чорні примари,
Й спокою немає й на мить...

Та осьде все шириться цятка блискуча,
І хмари, як змій, поїдає, —
І душу вже пестить надія родюча,
І світиться щастя безкрає...

Ой заступили чорні хмари
Веселі соняшні проміння,
Та вдарив вітер на примари, —
І знову радість скрізь весіння!

Кував Гефест одного разу
У себе в кузні на ковалі,
Й забувсь суворого наказу, —
Заснув від стомлення по балі!

А Прометей підкрався тихо,
Й лучину запалив Огнем,
І, громовержцеві на лихо,
На Землю ніс баским конем!...

І линув Прометей на крилах,
Щомить чекаючи погоні,
Смілива кров кипіла в жилах:
Святий Огонь тримав в долоні!

Гефест прокинувся, — та пізно:
Огонь палає на Землі,
Біля лучини аж завізно, —
Беруть Огня старі й малі...

Й Гефест Олімпом шкандибає
Докласти Зевсові подію,
І Прометея вголос лає,
Що стовк таки свою олію!

**
*

Й Земля засяяла Огнями,
З очей всім людям б'є проміння,
Бо ночі сталися вже днями,
Й пора минулася осіння.

І сталось чудо поміж людьми,
Воскресли всім прибиті душі:
Всі світло спраглими п'ють грудьми,
Як воду п'є Земля за суші.

Огонь ростить у душах спрагу
До світла Божого й знання,
І нищить вкорінь всю зневагу, —
Ходить людині навмання.

Огонь дає тепло в людину,
І воскрешає всю істоту,
І крила зроджує до чину,
І жити збуджує охоту.

Огонь — Господній дух в людині,
Огонь — Душа життя жива,
Без нього — вічна ніч в пустині,
Як без кебети голова.

Людина рветься все до Сонця,
І поглядає вічно Вгору,
Немов той в'язень до віконця,
Щоб дійсність скрасити сувору.

Над нами сяє Сонце красне,
Й тужного духа в Небо тягне,
І в серці родить щастя ясне,
Й душа до Бога вічно прагне.

Туга Небесного постійна,
Бо тужить вічно спраглий дух,
Й душа величним гордо мрійна,
І до Краси наш зір та слух.

Господь у снах нам відкриває,
Свої думки, ясні Ідеї,
Та їх не кожен в чин вбирає, —
Їх оживляють Прометей.

Бувають різні Божі дари,
А з них найбільший — дар Огня,
Бо він з душі жене примари,
І з ночі робить радість дня.

Ясним життям кипить людина,
Коли Огня в душі їй вщерть,
А прийде темрявна хвилина,
То з нею прийде й чорна смерть.

Огонь із неба був, як ліки,
На болісну темноту земну:
Убив у душах він навіки
Липку заразу людську темну.

І поспадала всім полуда,
Що їм віками їла очі, —
Діждався світ свого чуда:
Збулися задуми пророчі.

Йї зажеврів ясно в людських грудях
Жар Прометеїв аж донині:
Це вічна Божа Іскра в людях
Із всеоживної Святині.

І стали бачить темні очі,
І стали чуť оглухлі уші,
А з серця линули пророчі
Слова святі на спраглі душі.

Тому бо тільки сонце красне,
В кого в душі Святий Огонь, —
Йому весь вік воно не згасне,
Як ласка матерніх долонь.

Огонь налив знання людині,
І пам'ять їй зробив ясною,
Дав крила розуму рабині, —
Ч и т а т ь навчив її Весною!

Правдиве Боже це проміння,
Його дав людям Прометей,
І перше Правди розуміння
Зробило Божих з нас дітей.

Росли з читання Дари Божі,
У душу линув чистий дух,
Запахли в серці вонні рожі,
Й відкрився людям віщий слух

Небесні очі — букви Божі
Приніс на землю Прометей,
Й заграли земні дні погожі
Небесним щастям для людей!

І розцвілась ясна госпожа
Усіх квіток пахких лелія:
В душі заграла доня Божа,
Пестлива матінка — надія.

Надія — тихі Божі Зорі,
Що світять людям серед ночі,
Вона провадить їх в просторі,
Як смолоскипи ті Пророчі.

Надія — плід Огня Святого,
Це Божий Дух в душі людині,
Й вона горить Огнем від Нього,
Як цвіт Господній у Святині.

Людина без Надії мертва,
Ходячий труп в густій імлі,
Незнана їй найменша жертва,
Бездушний раб це на Землі.

Надія світить нам зорею,
Й провадить, всіх в життєвім морі.
Хвала ж тобі, наш Прометею,
Що запалив людині Зорі!

І ввів в життя свої сни красні
Під небом смілий Прометей,
І одноденки ці нещасні
За Божих сталися дітей.

І враз змінилися всі люди,
Життя трояндить, як у сні, —
Тепло та сяйво грають всюди,
Немов від сонця на весні.

І в Небо зводяться всі чола,
Й копати гори всім охота, —
Й вродила щедро скеля гола:
Дала заліза, міді й золота.

І кузні родяться щохвилі,
Кують у них мечі та рала,
Й притьма росте Земля на силі,
А в смерті тупляться стожала.

І танця дим веде на хатах,
Бо в них співають теплі печі,
А онде воїн мчиться в латах,
Меча повісивши на плечі.

І вплив місяць поміж зорі,
Й очима моргають всі з дива:
Кругом на земному просторі,
Мов море те, хвилює нива!...

* *
*

Й крутили боги Часу коло,
І Час летів на довгих крилах,
Аж піт росив старе їх чоло,
Й сторожа падала на силах.

А то бувало підкрадався
До богів Часу Сон у груди,
Й на хвилю млосно Час спинявся, —
І довголіття мали люди.

Й вставало з моря Сонце зо сну,
В руках огненні вонні рожі,
Й стелило їх на Землю росну,
Щоб оживити душі Божі.

Й дощем лило живе проміння,
Й Земля пила його, як ліки,
Й зростало в душах воскресіння
Синами Неба будь навіки.

По праці Сонце клалось спати,
І йшла на тиху нічку тожу
Тужна Селена, нічна мати,
З своїми дітьми на сторожу.

Й по праці міцно спали люди,
І тихо спало Сонце в морі,
І лиш Селена з дітьми всюди
На чатах в Божому просторі...

**

Люд вийшов на поле, і Сонце веселе
Линуло на нього струмені,
Купається в сяйві, й збирає, - ой леле! -
Проміння віночками в жмені!

Іде він по полі, й проміння грайливе
Струмками із нього стікає,
А серце радіє, веселе й щасливе,
Як Небо те зверху безкрає!...

**

У світі земнім вся культура
Лиш Прометеями зростає,
Природа людська похмура
Без них — бойовище безкрає.

І Легіт шепчється з ланами,
Й несесться подих чуйним бором,
Немов весна пахуча з нами
Співає в серці тихим хором:

“Хвала Прометею,
Що поміч дав людям, —
Воскресло із нею
Життя темним грудям!

Огонь він Господній
Приніс нам додолу,
І витяг з безодні
Людиноньку голу.

Й засяли нам Зорі,
Як оченьки Божі,
І скрізь по просторі
Цвітуть для нас рожі.

І вже незабаром
Господь до нас злине,
Й Своім Святим Даром
Дасть Щастя Єдине.

Хвала ж Прометею,
Що поміч дав людям, —
Воскресло із нею
Життя темним грудям!”

XI.

Зяє тобі вічна кара.

Сидить Зевес на пишнім троні,
Стоять круг нього в страсі боги,
Вітри аж рвуться на припоні, —
В людей всадити гострі роги.

Стоїть, стрільчаста мов тополя,
Серед чертогів Прометей, —
На суд поставила грайволя,
Любов гаряча до людей.

Кругом б'ють блискавки та громи, —
Це в гнів упав пан над панами,
Дрижать листом царські хорони,
А він проступця б'є без тям:

“Зрадив свого ти пана,
Зрадив і всіх наших богів,
Й радість всевічна кохана
Мусить втекти з цих чертогів.

Гратись з Огнем нерозумно, —
Спалиш себе і палату,
Й як це сказати не сумно,
В руки дістанешся кату!...

Зрадив ти й люд несвідомий,
Пощо Огня йому треба?
Жив він віками бездомий,
Й ось захотілося Неба!

Пощо те Небо людині?
Дай їй лиш хліба доволі, —
Стануть ярмом їй на спині
Дари твоєї сваволі!

Розум не втопить темноту,
Мудрість — безмежна криниця,
Маєш до неї охоту —
Легко в безодні втопиться!

Людська ж наука — ворота
Визнати власне незнання,
Її глибша зо світлом робота
Вказує боже смеркання.

Пощо людині надія,
Ложний Огонь до обманів?
Що ж їм допоможе та мрія
В краї смертельних туманів?

Серце втягло тебе в зраду,
В справах воно — темна хмара,
Тим то віддам його аду, —
Зяє йому вічна кара!

Кайся, безумче, у зраді,
Кайся в безумній провині, —
Мучитись люто, як в аді,
Будеш на скелі від нині!...”

Тряслись, як лист, божки лякливі, —
Ану й на них посуне кара!
Скінчив Зевес, й вони щасливі, —
Від них відлинула примара!

І боги мечуть злобні зори
На брата гордого у люті,
Й гудуть джмелями їх докори,
Й летять їх присуди затруті:

“Коли бог за порогом
Зачепився довгим рогом, —
Нехай його гріх криє хмара!

Коли ж бог зробив зраду
Богам іншим на загладу, —
Нехай не мине його кара!

Такий бог нехай згасне,
Його ймення лиш дочасне, —
Нехай його мучить примара!”

А Прометей стоїть спокійний,
І богів їсть орлиним зором,
І бачить, — кожен ненадійний,
І чує, — буря мчить над бором.

Й свої відкрив він срібні дзвони,
І полились слова орлині, —
В них плакали народні стони,
В них чулись подихи Святині:

“Не мають Спасителя люди,
Це небо чуже їм й холодне, —
Воно їм постійно та всюди,
Немов та пустиня, безводне.

Вони все чекали віками
Від богів ясної поради,
Проте не знайшлося між вами,
Хто б визволив їх від заглади.

Вкінці ти задумав, мій пане,
Понищити всіх їх дощенту,
І діло твоє це погане
Чекало вже тільки моменту.

Я знав це, й пішов їм на руку, —
Огонь я їм дав на Спасіння,
Я дав їм небесну Науку
Набратися Правди та вміння.

Робив я все тайно та тихо,
Коли на Олімпі всі спали,
Коли ви собі тут на лихо
Із тернів плели ідеали.

Чого ти скаредний, мій пане,
Немов та Земля під час суні?
Коли та година настане,
Що людям відкриєте душі?

Людина від віку безока,
І я їй розкрив темні очі, —
Ї засипалась прірва глибока,
Ї почув світ віщання пророчі.

Блаженний, хто вірить в людину,
Що стане вона сином Божим,
Йй що в долю спаде цьому сину
Увесь світ у ранок погожий.

А служба народу — то жертва,
Всерадісна жертва для Бога,
Бо нею душа нам не мертва,
Йй простіша до Раю дорога!

Служити народу — то Богу
Служити віддано й правдиво;
Я вибрав собі цю дорогу,
Як віру, для богів на диво.

Людина ж — творіння Господнє,
Душа її все невмируща,
Чого ж її горе безоднє,
А доля — безпромінна пуща?

Багатства в Землі нашої повно,
Йй воно в ній без руху від віку,
Чому ж твоя совість любовно
Не вкаже його чоловіку?

Бо щедрим будь в серці на ласку
Найбільш Олімпійцям пристало,
Та мушу сказати правду жаску, —
У вас її звуку замало!

Таж мусять бути боги в розвої,
Як хочуть лишитися можли,
І форми набратись нової,
Щоб люди не стали безбожні.

Я гордий з своєї провини, —
Це я вкрав Огонь чоловіку,
І буду я в серці людини
За крадіж цей славний довіку!

Це крадіж з твого тільки зору,
А люди це звать Божим Даром:
Злети цілу Землю простору, —
Ім'я моє мовиться з жаром!...

Минуться віки, моє ж діло
Ніколи в людей не погасне,
Воно, як безсмертне те тіло,
Що юне всевічно й прекрасне.

Усе в нас проходить, минає,
Це заповідь звіку Господня,
Та скону Ідеям немає,
І вічна робота народня.

Спочатку Ідея неясна,
Та згодом дає свої плоди,
Дозрівши ж, як Зіронька красна,
Засвітить усім в роди й роди!

Грозиш мені карами, пане,
Віддать моє серце на страту:
Чи ж з того воно перестане
Кохати роботу крилату?

А мука, — як Сонце, проміння
Все сипле на людську істоту,
І нас зберігає від тління,
Й очищує душу достоту.

Вона нам зірниця блискуча,
Показує стежку до Бога,
Терпіння людині — могутча
Над злом і гріхом перемога!

Тому я не каюсь у “зраді”,
Не каюсь у славній “провині”:
Готов я каратися й в аді
За щастя небесне людині!

Хто сповнив завітні надії,
Того не лякають терпіння, —
Вони йому вонні лелії,
Вони йому радість весіння!

Багато тиранів на світі,
Лютіший Олімп серед них,
Бо людям зболілим і в літі
Від нього нема днів ясних...

І всяке тиранство — неволя,
Що сушить нам серце та духа,
І кожна тиранська сваволя —
Удар це на душу обуха.

Поглянь, громовержце, додолу:
Не бджоли гудуть там у рої, —
То люди на зміну престолу
Працюють круг Правди Святої.

І Правда Небесна воскресне
Й постелиться світом квітками,
А ваше примарне небесне
Покотиться в адові брами.

Незнана вам ласка крилата,
Незнана вам братня любов,
А Той, що гряде, — Він за брата
Й розп'яття прийняти готов.

Я вірю в Правдивого Бога, —
Він скине тебе із престолу,
Тоді то із Неба дорога
Простягнеться просто додолу!...

Я вірю, — уже незабаром
Пізнаємо Бога Любові,
Він плідним Своім Святим Даром
Світ звільнить від кривди та крові.

І Сонце правдиве засяє, —
Господь сяде в Небі на Троні,
І щастя засвітить безкрає,
Й спочине люд в Нього на лоні..."

Ой гралась пташка щебетлива
Й безжурно з вітки скик на вітку,
Купалась в промінях щаслива, —
Й попала з сонця просто в сітку...

Ой вдарили лихі морози,
І повмирали вонні квіти,
Й лились довкіллям щирі сльози,
Що мусить Прометей терпіти:

"Не зневірюйся, любий мій брате,
Не плач, не зідхай,
Бо розірветься коло закляте,
Й настане нам Рай!

Не впадай у зневіру з розпуки,
Угору серця!
Проминуться, як сон, оці муки,
Неправда оця!

І тирани на світі минучі,
Зникають царі,
І доступними стануться кручі
У світлі Зорі.

Щоб настало кому воскресіння,
Той мусить померти:
Будь веселий, — гряде нам Спасіння,
Бо тілом помер ти!...”

**
*

І били скрізь у срібні дзвони,
Й бреніли шепоти ясні,
Й летіли в Небо вперегони,
Як Піснопіння голосні:

“Хвала віковічна
Спасителю люду,
Й Рука обосічна
За нього повсюду!

А кара дочасна
Минеться туманом,
І Доленька щасна
Зодягнеться ланом.

Людина — син Божий,
Всерадісна мрія,
У ранок погожий
Пахуча лелія.

Й хто душу народу
Складає у жертві, —
Вони в рід із роду
Не стануться мертві.

Уже незабаром
В світ прийде Спаситель
Від Господа з Даром,
Як Правди Учитель.

І Голос Господній
Розбудить народи,
Як Дзвін Великодній,
Прокотиться в роди.

Й тоді Прометея
Ім'я не погасне,
Пахке, як лілея,
Як рожа, прекрасне!

Предтеча Любові,
Порвав він зла грати,
Тож будьте готові
Пророка прийняти”.

ХІІ.

І розп'яли його на скелі.

І розп'яли його на скелі
В країні дикій серед гір,
В безводній спекотній пустелі,
Де танця водить лиш Вампір.

В залізні пута ноги й руки
Скував йому Гефест кулявий,
Щоб він, бува, не втік з розпуки
Й Зевесу знов не втяв неслави.

До скелі цвяхами рамена
Враз Прометееві прибили,
Й страждання лютого знамена
Дарив йому Гефест щосили.

Вкінці забили цвяхи в груди,
Й джерелом грала кров із рани, —
Прибив Гефест ретельно всюди,
Як наказали злі тирани...

І пісся стукіт по пустелі,
Як Прометея розпинали,
Луною гралась дикі скелі
Та вили з голоду шакали.

Колхіда дика та самотня
Аж на кінці далекім світу,
Й душа розп'ятого скорботня
Не чула й слова тут привіту...

Аж на Кавказ, у дикі гори
Сховали мученика дуки,
І тільки спекотні простори
Були за свідків цієї муки...

І ось орли, сини пустелі,
Злетілись з бійкою на тіло,
І на розп'ятого до скелі
Їх голод лютий кинув сміло.

І серце горде та любовне
Орли роздерли пазурами,
Довкілля ж тишею все повне,
Лиш чувся посміх небесами...

І кров пили орли неситі,
І з криком тіло шматували,
При скелі ж, голодом побиті,
Ревли вовки й лихі шакали...

В довкіллі з танцями шаліла
Бездушна спрагнена спекота,
Й впивались п'явками до тіла
Самотність люта та скорбота:

“І де ж ви, приятелі-друзі,
Що вірність вічну присягали?
Чого ви бавитесь на лузі,
Коли шматують ось шакали?”

І де ти, мати вірна й мила,
Моя розрадонько єдина?
І пощо в світ ти поредича
На муки вічні свого сина?...”

І чути, — лиш Оксаніди
Над морем плачуть у розпуці,
Та стогін щирої Теміди,
Що з горя тужно ломить руді...

Та й мати рідна не посміє
Подати в карі поміч сину,
І той на скелі в муках мліє,
І п'є отруту без упину...

А кров із ран лилась потоком,
І пурпуром багрила скелі,
Носилась смерть зрадливим скоком,
І тихо, тихо на пустелі...

І тільки Геліос промінням
Цілунка слав йому до чола,
Й воно розпаленим камінням
Душило велета спроквола...

Й коли орел широкі крила
При серці хижо розтягав,
Лише тоді остуда мила
Пливла на мить з пекельних нав...

Коли ж над горами зірниця
На сході в крові променіла,
Тоді Зевесова десниця
Торкалась зраненого тіла.

І оживало тіло знову,
І серце силою кипіло,
Й вертались знов орли для влову,
І пазурі впинали в тіло.

І знову йшли смертельні муки,
І знов лилась святая кров,
Й щодня з голодної розпуки
Орли довбали серце знов...

Воно всю Землю покохало,
Й за це конає в вічній карі:
Обранцю люте смертне жало —
Одна від віку плата в дарі...

Хоч вічні муки Прометея,
Та вічні й їх живні проміння:
Щоб стати плідною, Ідея
Родитись мусить із терпіння.

Голгота — зерно те родюче,
Вона освячує Ідеї:
Без неї Слово не блискуче,
Без неї смертні й Прометеї.

Це Прометей вказав навіки,
Яка то служба для народу:
Проллеш ти поту повні ріки,
І життя складеш йому в догоду, —

А він мовчатиме німотно,
І не рухне тобі рукою,
Йї сконаєш в муках ти самотно,
В житті не бачивши спокою...

“Йї до чого, гордий Прометею,
За працю людям дослужився?
Віночком плів святу Ідею,
Тепер за неї кров'ю вплився...”

За те, що світло дав Науки,
Що став спасителем людей,
Самотній терпить смертні муки
За люд розп'ятий Прометей...

Самотно й дико на пустині,
А це ще збільшує страждання:
Душевні муки в самотині, —
Це ніч осіння без світання.

Не бачить він душі живої,
Любовного не чує серця,
Вони ж як лік води святої,
Як легіт з тихого озерця...

Усі покинули титана,
Він всім тепер чужий й байдужий,
Бо дружба лиш тоді кохана,
Коли багатий ти та дужий...

Бо друзі в світі, як погода,
Від подиху вітрів мінлива:
Їх перша знищує негода,
І родить щедро мить щаслива...

Хто має серце, як перлину,
І хоче всесвіт ним обняти, —
Його скривавлять до загибелі,
Й скують на нього товсті ґрати...

Хоч Прометеїв в нас нестало,
Та позостались їх терпіння:
Труйне в обранця всадять жало,
Щоб проковтнула піч осіння...

Тирани в нас на кроці кожнім,
Й свого підступно душать брата,
Й життя сміється тільки можним,
А Правда на хресті розп'ята...

І поки житимуть тирани,
То будуть розп'яті Ідеї,
Та світ воскресне із омани,
І гору візмуть Прометеї!

Не в тому слава Прометею,
Що він страждав в пекельній муці,
А в тім, що й муках цих Ідею
Святою заховав в розпущі.

В Пророка в тім крицева сила,
Що зло до нього не пристане,
Що й в безнадії ростить крила
І лине в Небо мрійно ждане.

Було, злітались боги друзі
І Прометея підмовляли
З Зевесом стати знов в супрузі,
Й забути мрійні Ідеали.

А він лиш згорда посміхався
На всі ці підшепти лукаві,
Й висить на скелі залишався
Тортури зносити в неслав'ї...

Хто завжди волю горду й ревну
В своїй душі, як скарб, кохає,
Готов за віру він душевну
Розп'яття витерпів безкрає.

Хто Правду серцем покохає,
Готов й умерти той за неї:
Бо щастя в ній самій безкрає,
За неї муки — пах лілеї.

Такий в бою стоїть, як криця,
Й прямує гордісно до цілі,
Й не будуть ворогу хилиться
Його думки, й в поразці смілі.

Бо вищі Божі Ідеали
За всі принадливі омани,
І духа велетам ставали
Окрасою за Правду рани...

* *

Найкращі світові палати,
Найзапашніші в нім лілеї,
Що гріють всіх, як рідна мати, —
Це плідні зоряні Ідеї.

І поки буде світ стояти,
В нім будуть славні Прометей,
Бо труться в прах темотні грати,
Та вічні зоряні Ідеї.

Нема для думки перепони,
Вона летить баским конем:
Її не спинять всі закони,

Її не спалиш і огнем:
Ідеї плідні в світі вічні,
Й темноту тнуть, мечі двосічні!

* *

Отак між горами в пустелі
Конає вічно Прометей,
Й орли в розп'ятого на скелі
Довбають пелюстки лілей...

Та свіже вічно боже тіло,
Й орли не виключють Ідей,
І на Олімпі зміни сміло
Чекає віщий Прометей.

Блажен, кому цвітуть лелії,
Немов весною, й в чорній зморі, —
І Прометею й в безнадії
Всміхались мрійно тихі Зорі.

Він вірив, — Правда переможе,
Й синами Бога стануть люди,
Бо вічне завжди діло Боже,
Насильство зчасом згине всюди.

Він був предтечею й Голготи,
Що світ заблудлий оживила:
Хто животів в темноті доти,
Тепер зростив цілющі крила.

Конає розп'ятий на скелі
Спаситель людства Прометей,
Та й тут сплітає він веселі
Віночки вонні із лілей:

“Я вірю, настане
Новий лад на світі, —
І серце пірване
Воскресне у цвіті!

Ніщо мені муки,
Ніщо мені рани, —
З Нової Науки
Погинуть тирани!

Бо вся людська слава —
Минуща марнота,
Дитяча забава
З фальшивого злота.

А діло народу
Навіки зостане,
Воно в рід із роду,
Як Сонце, кохане!

Ідея всевічна,
Як голос Господній,
Вона обосічна
У справі народній.

Я Правду дав людям
У світлі огненнім,
Як пахощі грудям
В промінні південнім.

Тяжка моя мука
Й смертельні терпіння —
Це людству порука
Його Воскресіння!”

*
*

І тихо, тихо на пустелі,
Кладеться спати сонце гоже,
Конає розп'ятий на скелі,
Й сконати вічно він не може.

Орел уп'явсь йому до серця,
І кров багрить усе навколо...
І тихий Легіт, мов з озерця,
Цілує Прометея в чоло:

“Пророче терпіння
Від віку й донині
Несе Воскресіння
Завмерлій людині.

Хто служить Народу,
Той служить для Бога
Й тому в нагороду
До Раю дорога.

А пам'ять Пророків
Всевічно не згасне,
І тисячі років
Ім'я їх прекрасне.

Предтеча — денниця
Горить перед світом,
Й правдива Десниця
Вже пахне привітом.

Хвала ж Прометею
Від віку й донині,
Що Божу Ідею
Дав в душу людині!

До Неба людину
Підніс він ділами,
Й за це до загину
Він вічно між нами!"

СТАРОДАВНІ ГРЕЦЬКІ БОГИ, що згадуються в цій Поемі.

Ад — пекло, царство померлих, тартар.

Амброзія — божий напитек, божа пожива.

Атлант чи **Атлас** — титан, брат Прометей. За кару за бунт проти Зевеса тримає землю на своїх плечах.

Геліос — бог сонце, брат Селени-місяця.

Гера — богиня неба, сестра й дружина Зевеса, мати Гефеста. У римлян зветься Юнона.

Гефест — син Зевеса й Гери, бог огню й ковальства. У римлян зветься Вулкан, сторож на Етні.

Гея — земля, мати титанів і Зевеса.

Зевес чи **Зевс** — син Кроноса, бог неба й землі, цар богів і людей. За допомогою Прометей перемиг старших грецьких богів-титанів, і покидав їх у тартар. У римлян зветься Юпітер. У руках тримає дворожця; зветься ще громовержець.

Зефір — бог вітру; лагідний вітрець, легіт.

Медуза — найстрашніша з жіночих потвор Горгон, підперезана гадюкою, з гаддям у волоссі. На кого гляне, той обертається в камінь.

Мойра — богиня Долі. У римлян зветься Парка.

Музи — дев'ять богинь поезії, співу, наук та мистецтв, доньки Зевеса.

Океаніди — доньки Океана й Тетиди, океанічні німфи (русалки).

Олімп — оселя грецьких богів, небо, збір усіх богів. Гора між Тесалією й Македонією, де жили грецькі боги.

Орфей — бог співак, що своїми лагідними піснями втихомирював лютих звірів і зворушував скелі й дерева.

Парки — у римлян богині Долі, див. Мойра.

Прометей — син титана Япета й Клімени (по давніх переказах Теміди), титан, що допоміг Зевесу погромити титанів. Сильно любив людей і служив їм. Таємно приніс з неба огонь людям на землю, і навчив їх ліпше жити. Зевес покарав його за це: прикував до скелі на Кавказі, де орел щоденно видовбував йому серце (печінку), яке другого дня виростало знову. Пізніше син Зевеса Геракл застрілив орла й визволив Прометея від мук. — Прометей перший відчув пришествя християнства, — уже в давніх Отців Церкви існував погляд на Прометея, ніби на Предтечу Христа. Прометейзм, — це вічне прагнення людини до Правди та Волі, вічна спрага летіти Вгору, до Неба, вічне намагання людини стати достойним сином Божим.

Селена — богиня місяць, сестра Геліоса.

Сизиф — титан, цар Коринту. Зевес покарав його тим, що він мусів качати на гору величезну каменюку, яка щоразу скочувалася додолу (звідси “Сизифова робота” — даремна робота).

Тартар — безодня глибоко під адом, куди Зевес поскидав титанів.

Теміда — богиня правосуддя, дочка Урана й Геї. За старшими переказами ніби й мати Прометея.

Титани — передолімпійські старші грецькі боги, сини та дочки Урана й Геї. Їх переміг Зевес і поскидав у тартар.

Тифон — стоголовий титан, якого Зевес загнав у гору Етну в Італії, звідки він дише огнем. Син Тартара й Геї.

АРХАЇЗМИ В ПОЕМІ "ПРОМЕТЕЙ".

Блаженний — щасливий

внемлю — пильно слухаю

вонний — запашний

гряде — іде

Десниця — Божа правиця

кров — дах

прах — порох

руці — руки

страж — сторож

чертоги — палати

юдоль — долина, земля, місце нещастя.

НОВЕ ВИДАВНИЦТВО В КАНАДІ

За головним проводом Митрополита ІЛА-РІОНА (Проф. Д-ра Івана ОПІЄНКА) з листопада місяця 1947-го року виходить у Канаді нове видання:

“НАША КУЛЬТУРА”

періодичне Видавництво, головнo з ділянки української культури, історії, мови та красно-го письменства. Щомісяця виходить одна книжка по найдешевшій ціні.

Це ж Видавництво видає народньо-християнського місячника

“СЛОВО ІСТИНИ”

присвяченого також рятуванню наших скитальників.

Початкова **передплата** на чергові книжки “Нашої Культури” два доляри. Передплата на місячника “Слово Істини” 2.50 дол. річно, окреме число 20 центів.

Передплату слати на **адресу** Видавництва:

“Nasha Kultura”, 925 Alfred Ave.,
Winnipeg, Man., Canada.

Закликаємо все Українське Громадянство до масової передплати цього нового корисного культурного видання!

Просимо **приєднувати** нам нових передплатників! Пробних чисел не висилаємо.